

DIFFERENTIATION OF POPULATION INCOME AND SOCIAL STABILITY: THE ROLE AND IMPORTANCE OF THE “Middle Class”

Fazliddin Ataulloyev

Independent researcher at the

Uzbek State University of World Languages

E-mail: Fazliddin-0292@mail.ru

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: income differentiation, social stability, middle class, economic polarization, human capital, social mobility, aggregate demand.

Received: 13.06.26

Accepted: 14.06.26

Published: 15.06.26

Abstract: This article discusses the role and significance of the middle class in terms of income differentiation and social stability. By analyzing the middle class from an economic, sociological, political, and pedagogical perspective, this study demonstrates the mechanisms by which this stratum mitigates systemic crises, supports domestic consumption demand, finances important social goods, and accelerates the accumulation of human capital.

AHOLI DAROMADLARI DIFFERENSIATSIYASI VA IJTIMOYIY BARQARORLIK: “O‘RTA SINIF”NING O‘RNI VA AHAMIYATI

Fazliddin Ataulloyev

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Mustaqil izlanuvchisi.

E-mail: Fazliddin-0292@mail.ru

Tashkent, Uzbekistan

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlar: aholi daromadlari differentsiatsiyasi, ijtimoiy barqarorlik, o‘rta sinf, iqtisodiy qutblashuv, inson kapitali, ijtimoiy harakatchanlik, yalpi talab.

Annotatsiya: Ushbu maqolada, aholi daromadlari differentsiatsiyasi va ijtimoiy barqarorlik, o‘rta sinfning o‘rni va ahamiyati haqida fikr va mulohazalar yuritiladi. O‘rta sinfni iqtisodiy, sotsiologik, siyosiy va pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilish orqali ushbu tadqiqot mazkur qatlamning tizimli inqirozlarni yumshatish, ichki iste‘mol talabini qo‘llab-quvvatlash, muhim ijtimoiy ne‘matlarni moliyalashtirish hamda inson

kapitalining to'planishini jadallashtirish mexanizmlarini ko'rsatib beradi.

ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ И СОЦИАЛЬНАЯ СТАБИЛЬНОСТЬ: РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ "СРЕДНЕГО КЛАССА"

Фазлиддин Атауллаев

Независимый исследователь Узбекского государственного университета мировых языков

Электронная почта: Fazliddin-0292@mail.ru

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: дифференциация доходов, социальная стабильность, средний класс, экономическая поляризация, человеческий капитал, социальная мобильность, совокупный спрос.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и значение среднего класса с точки зрения дифференциации доходов и социальной стабильности. Анализируя средний класс с экономической, социологической, политической и педагогической точек зрения, данное исследование демонстрирует механизмы, посредством которых этот слой смягчает системные кризисы, поддерживает внутренний потребительский спрос, финансирует важные социальные блага и ускоряет накопление человеческого капитала.

Kirish. Millat ichida moliyaviy resurslarning tarkibiy taqsimlanishi va boylikning ma'lum bir qatlam qo'lida to'planish darajasi uning institutsional rivojlanishi, ma'naviy yo'nalishi va uzoq muddatli hayotiylikining aniq mezoni bo'lib xizmat qiladi. Daromadlar differentsiatsiyasi, ya'ni aholining turli qatlamlari o'rtasidagi daromadlar, ish haqi va to'plangan aktivlarning tizimli farqlanishi bozor iqtisodiyoti tizimlarining tabiiy natijasi bo'lib, u mehnat undorligi, innovatsiyalar, ta'lim darajasi va tadbirkorlik tavakkalchiligidagi farqlarni aks ettiradi. Aksincha, u jamiyatni qutblashtiradigan, demokratik institutlarni zaiflashtiradigan va makroiqtisodiy taraqqiyotga to'sqinlik qiladigan tarkibiy muammoga aylanadi.

O'rta sinfnings hayotiy rolini tushunish uchun, avvalo, zamonaviy daromadlar differentsiatsiyasining asosiy tarkibiy drayverlarini (harakatlantiruvchi kuchlarini) va tizimli oqibatlarini tahlil qilish zarur. Yigirma birinchi asrda daromadlar tengsizligi murakkab global kuchlarning o'zaro ta'siri, jumladan, tezkor texnologik o'zgarishlar, avtomatlashtirish, iqtisodiy globallashtirish, zamonaviy bozorlarning moliyaviylashuvi va institutsional ish haqi tuzilmalarining

o'zgarishi natijasida yuzaga kelmoqda. Klassik iqtisodiy nazariya samaradorlikni mukofotlash va individual harakatni rag'batlantirish uchun tengsizlikning ma'lum bir darajasi zarurligini ta'kidlasa-da, haddan tashqari differentsiatsiya chuqur tizimli disfunktsiyalarga (faoliyatning buzilishiga) olib keladi.

Boylik aholining juda kichik, yuqori foizli qatlamlari qo'lida haddan tashqari to'planganda, keng jamoatchilik real ish haqining turg'unligini va yuqoriga yo'naltirilgan ijtimoiy-iqtisodiy harakatchanlikning sezilarli darajada qisqarishini boshdan kechiradi. Bu turg'unlik doimiy tarkibiy to'siqni keltirib chiqaradi va past daromadli oilalardan chiqqan iqtidorli shaxslarning o'z salohiyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishlari uchun zarur bo'lgan resurslardan foydalanish imkoniyatlarini cheklaydi. Natijada, iqtisodiyot inson iste'dodining noto'g'ri taqsimlanishidan aziyat chekadi, chunki shaxsiy qobiliyat va mehnat munosib baholanish o'rniga, meros bo'lib o'tgan imtiyozlar soyasida qolib ketadi.

Sotsiologik nuqtai nazardan, chuqur daromadlar differentsiatsiyasi umumiy milliy qadriyatlarni parchalab, bir xil geografik chegaralar ichida bir-biridan mustaqil, parallel ijtimoiy-madaniy voqeorliklarni vujudga keltiradi. Bu parchalanish nisbiy mahrumlik fenomenini (shaxsiy holatni boshqalar bilan solishtirganda o'zini nohaq cheklangan deb hisoblash tuyg'usini) to'g'ridan-to'g'ri kuchaytiradi. Bunday psixologik holatda insonlar o'zlarining og'ir mehnatlari va olgan iqtisodiy mukofotlari o'rtasida elitaning ko'zga tashlanadigan dabdabali hayotiga nisbatan adolatsiz, tizimli tafovvut borligini his qiladilar.

Aholining katta qismi amaldagi ijtimoiy-iqtisodiy tizim ularning rivojlanishiga qarshi to'siq qo'ygan degan xulosaga kelganda, fundamental ijtimoiy shartnoma buzila boshlaydi. Buning oqibatlari jamiyatda umumiy ishonchning keskin pasayishi, fuqarolik faolligining pasayishi, tizimli stressning ortishi va keskin ijtimoiy harakatlarga moyillikning kuchayishida namoyon bo'ladi. Shunday qilib, daromadlar differentsiatsiyasini samarali boshqarish milliy xavfsizlikni va tarkibiy barqarorlikni saqlashning mutlaq shartidir.

O'rta sinfning ajralmas barqarorlashtiruvchi kuch sifatidagi ilmiy konsepsiyasi siyosiy falsafa va empirik (tajribaviy) sotsiologiyada boy tarixga ega. Qadimgi dunyoda Aristotel eng barqaror va yaxshi boshqariladigan siyosiy jamoalar o'rta sinf o'ta boy va o'ta kambag'al qatlamlardan ko'ra kattaroq va kuchliroq bo'lgan jamoalar ekanligini ta'kidlagan. Chunki o'rta daromadli fuqarolar fraksiyachilikka (guruhbozlikka), takabburlikka yoki chuqur ildiz otgan nafratga eng kam moyil bo'ladilar. Zamonaviy tarkibiy-funksional sotsiologiyada va hozirgi davr iqtisodiyotida ushbu qarashlar ilmiy jihatdan asoslangan.

Iqtisodiy barqarorlik va intellektual salohiyatning bunday o'ziga xos uyg'unligi o'rta sinfni milliy taraqqiyotning eng mas'uliyatli ishtirokchisiga aylantiradi. Ular qonun ustuvorligi va tartibni saqlashdan manfaatdor bo'lish bilan birga, jamiyatning keng qatlamlari bilan uzviy bog'liqlikni saqlab qoladilar va ilg'or ijtimoiy islohotlarni faol qo'llab-quvvatlaydilar. O'rta sinf milliy rivojlanishni ta'minlaydigan bir-birini mustahkamlovchi bir nechta kanallar orqali makroiqtisodiy muvozanatning tarkibiy dvigateli bo'lib xizmat qiladi.

O'rta sinfning asosiy makroiqtisodiy hissasi ularning ichki bozordagi tovar va xizmatlarni iste'mol qilishga bo'lgan yuqori moyilligidir. Qo'shimcha daromadlarining katta qismini global moliyaviy bozorlarga, import qilinadigan hashamatli buyumlarga yoki xorijiy aktivlarga yo'naltiradigan o'ta boy tabaqalardan farqli o'laroq, o'rta sinf xonadonlari o'z daromadlarining salmoqli qismini mamlakat ichida sarflaydilar. Ular ko'chmas mulk sotib oladilar, mahalliy ta'lim va tibbiyot xizmatlaridan foydalanadilar, milliy qishloq xo'jaligi tarmoqlarini qo'llab-quvvatlaydilar va uzoq muddat foydalaniladigan iste'mol tovarlarini xarid qiladilar. Bilimlarga asoslangan global iqtisodiyotda davlatning asosiy aktivi uning jamoaviy intellekti va texnik layoqatidir.

O'rta sinf inson kapitali to'planishining asosiy harakatlantiruvchi kuchidir. Ta'lim va maxsus ko'nikmalar ularning ijtimoiy-iqtisodiy mavqeini saqlab qolishning eng asosiy kafolati ekanligini anglagan holda, o'rta sinf vakillari oilaviy byudjetlarining sezilarli qismini farzandlarining akademik rivojlanishiga ajratadilar. Ushbu intensiv investitsiya milliy iqtisodiyot undorligini va texnologik moslashuvchanlikni ta'minlaydigan olimlar, muhandislar, pedagoglar, tibbiyot xodimlari va innovatorlarning doimiy hamda sifatli oqimini kafolatlaydi.

Bundan tashqari, o'rta sinf fuqarolik jamiyatining asosiy bunyodkori va ishtirokchisidir. Ular nodavlat notijorat tashkilotlari, professional uyushmalar, akademik jamiyatlar va ko'ngillilar tarmoqlarini tashkil qiladi va ularda faoliyat ko'rsatadi. Ushbu oraliq institutlar alohida fuqarolik va davlat o'rtasidagi muhim tarkibiy bo'g'in bo'lib xizmat qiladi, tinch-totuv muloqotga ko'maklashadi, mahalliy nizolarni hal qiladi va umumiy milliy maqsad tuyg'usini shakllantiradi. Ushbu fuqarolik makonini to'ldirish orqali o'rta sinf jamiyatning parchalanishini oldini oladi, jamoalarning hamjihat va o'zaro hamkorlikda qolishini ta'minlaydi.

Jamiyatning tarkibiy salomatligi ko'p jihatdan adolat va imkoniyatlar mavjudligi to'g'risidagi jamoaviy psixologik idrokka bog'liq. Daromadlar differentsiatsiyasi haddan tashqari yuqori bo'lsa, past daromadli qatlamlar tushkunlikka tushishi mumkin — psixologik holatda insonlar tizimli adolatsizliklar tufayli shaxsiy harakat, mehnat yoki iste'dod ularning iqtisodiy

taqdirini o'zgartira olmasligiga ishona boshlaydilar. Ushbu tushkunlik va ishonchsizlik chuqur ijtimoiy begonalashuv va tizimli noroziliklarning asosiy sababidir.

O'rta sinf quyi daromadli xonadonlar uchun ko'rinadigan, real va erishish mumkin bo'lgan maqsad bo'lib xizmat qilish orqali ushbu muammoga samarali psixologik yechim taklif etadi. Keng o'rta sinfnings mavjudligi butun aholiga, agar inson ta'limga sarmoya kiritrsa, texnik ko'nikmalarni egallasa va kasbiy fidoyilik ko'rsatsa, yuqoriga yo'naltirilgan ijtimoiy harakatchanlik hayotiy haqiqat ekanligini amalda ko'rsatadi.

Oddiy ishchi yoki qishloq xo'jaligi mehnatkashi o'z farzandlarining kelajakda professional muhandis, tadqiqotchi yoki menejer bo'lishini tasavvur qila olsa, ularning davlatga bo'lgan munosabati norozilikdan konstruktiv intilishga o'zgaradi. O'rta sinf meritokratik jamiyat tamoyillarini tasdiqlaydi va iqtisodiy tizim qoidalari fundamental jihatdan adolatli ekanligiga jamoaviy ishonch uyg'otadi. Ushbu psixologik ishonch mustahkam ijtimoiy tinchlikning ko'rinmas, ammo eng muhim poydevoridir.

O'rta sinf iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy hamjihatlikning asosi ekanligini hisobga olib, hukumatlar uning o'sishini ta'minlash, uni inqirozlardan himoya qilish va past daromadli fuqarolarning ushbu qatlamga kirishini osonlashtirish uchun maqsadli, ko'p tarmoqli siyosatni ishlab chiqishlari va amalga oshirishlari zarur. Ayniqsa, texnologik o'zgarishlar shiddatli kechayotgan hozirgi davrda o'rta sinf rivojlanishini faqat tartibga solinmagan bozor mexanizmlariga tashlab qo'yish yetarli emas.

O'rta sinfga kirishning asosiy omili ilg'or va raqobatbardosh intellektual kapitalni egallashdir. Davlatlar ta'lim sohasiga kiritilayotgan investitsiyalarni birinchi o'ringa qo'yishlari kerak, bunda davlat maktablari, kasb-hunar akademiyalari va tadqiqot universitetlari talabalarning ijtimoiy-iqtisodiy kelib chiqishidan qat'i nazar, yuqori darajadagi tayyorgarlikni ta'minlashi zarur. O'quv dasturlari quyidagilarni aks ettirgan holda dinamik tarzda modernizatsiya qilinishi shart:

- Tahliliy fikrlash va murakkab muammolarni hal qilish metodologiyasi;
- Ilg'or texnologik savodxonlik, jumladan, dasturiy injenering va ma'lumotlar tahlili;
- Ilmiy-tadqiqot salohiyati va tadbirkorlik boshqaruvi.

Yuqori sifatli, mehnat bozoriga moslashtirilgan ta'limdan foydalanish imkoniyatlarini demokratlashtirish orqali davlat yoshlarni zamonaviy tarmoqlarda yuqori maoshli, o'rta sinfga mos keladigan lavozimlarni egallashlari uchun zarur vositalar bilan bevosita ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, aholi daromadlari differentsiatsiyasini tarkibiy jihatdan boshqarish shunchaki axloqiy mezon emas; bu zamonaviy davlatning suvereniteti va barqarorligini himoya qilish uchun mutlaq makroiqtisodiy va siyosiy zaruriyatdir. Mutloq iqtisodiy tenglikka erishish

imkonsiz va u bozor dinamikasiga salbiy ta'sir ko'rsatsa-da, nazoratsiz daromadlar qutblashuvi davlatning ijtimoiy-siyosiy asoslariga zarar yetkazishi mumkin bo'lgan jiddiy zaifliklarni keltirib chiqaradi. O'rta sinf ushbu tarkibiy muammoning eng samarali barqarorlashtiruvchi yechimidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Goldthorpe, J. H. On sociology: Numbers, narratives, and the integration of research and theory. Oxford University Press. 2000, 336 p.
2. Milanovic, B. Global inequality: A new approach for the age of globalization. Harvard University Press. 2016, 320 p.
3. Vahobov, A. V., Malikov, T. S. Moliyaviy savodxonlik asoslari. Logistika nashriyoti. 2021, 288 b.
4. Ishmuhammedov, A. E., Aslanov, S. A. Makroiqtisodiyot. O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti. 2019, 344 b.
5. Karimov, N. G. (2020). Bozor iqtisodiyoti sharoitida aholi daromadlari tabaqalanishi va uning ijtimoiy barqarorlikka ta'siri. Iqtisodiyot va innovatsiyalar, 45-56-b.
6. Toshmatov, Sh. A. (2018). Aholi daromadlari va turmush darajasi ko'rsatkichlari tahlili. Fan nashriyoti. 210 b.